

VVT 2008 „Podkrkonošská nížina“

Research Education Camp (VVT) 2008 “Podkrkonošská nížina”

Jan Bartoniček

Libonice 47, 508 01 Hořice v Podkrkonoší; e-mail: erithac@email.cz

Výzkumný vzdělávací tábor, zkráceně VVT, je většinou tří nebo čtyřdenní terénní akce, pořádaná každoročně Východočeskou pobočkou České společnosti ornitologické při Východočeském muzeu v Pardubicích s cílem zmapovat vybrané území se zaměřením na hnízdicí druhy. VVT má již dlouhou tradici, poprvé proběhl v roce 1993 (ČERNÝ 1993). Pro 15. ročník byla vybrána oblast kolem Nového Bydžova. Proběhl 22.–24. května a zúčastnilo se ho sedm lidí.

Novobydžovsko je rozsáhlá nížinatá krajina patřící převážně do geomorfologického celku Východolabské tabule. Územím protéká řeka Cidlina společně s jejími dvěma hlavními přítoky – Javorkou a Bystřicí. Podél výše zmíněných toků se nacházejí rozsáhlé luční porosty, které jsou však přeměňovány na ornou půdu. Na kvalitě zmíněných řek se podepsalo dřívější napřimování toků a zpevňování břehů. Na většině míst jsou nivy řek odvodněny kanály. Stojaté vody zastupuje přibližně 20 izolovaných rybníků s velikostí do 5 ha, umístěných uprostřed zemědělské krajiny nebo lesních celků. Výjimku tvoří soustava tří menších rybníků u Starých Nechanic a největší vodní plocha ve vymezené oblasti – Třesický rybník o rozloze přibližně 70 ha, na který navazuje pětice sádek. Vedle rybníků se zde nacházejí ještě zatopené pískovny, situované v jižní části území. Nedílnou součástí Novobydžovska dále tvoří rozsáhlé porosty dubohabřin o řádové rozloze stovek ha. V jižní části území (Chlumeck nad Cidlinou) a při vodních tocích se nacházejí fragmenty lužních lesů.

Z ornitologického hlediska byla v minulosti větší pozornost věnována pouze Třesickému rybníku (KADAVA 2007). Jde také o jedno z nejcennějších území, přestože se jedná o intenzivně obhospodařovaný rybník. Velký význam pro ptáky zde má především rozsáhlý litorál rákosu obecného (*Phragmites communis*) s postupným přechodem do porostů vysokých ostřic (*Carex* spp.) a lučních porostů. Dalším cenným územím je rybník Temník u Lískovic (ŠOLTYS & HŮLKA 2006). I zde se nacházejí porosty rákosu obecného, orobince širolistého (*Typha latifolia*) a vysokých ostřic. Z ornitologického hlediska spočívá jeho největší význam v přítomnosti kolonie volavek popelavých (*Ardea cinerea*), hnízdicích v rákosí minimálně od 90. let. Od roku 2007 je navíc lokalita hnízdištěm jeřába popelavého (*Grus grus*). Jakékoli další podrobné a ucelené údaje z poslední doby o jednotlivých lokalitách na Novobydžovsku chybí.

Nedostatek literárních prací se stal podnětem, proč VVT 2008 proběhlo právě v této oblasti. Cílem bylo prozkoumat vytyčené území, zhodnotit význam jednotlivých lokalit a posléze případně rozhodnout, kterým by měla být v budoucnu věnována větší pozornost. Mezi cílové druhy, jejichž výskyt měl být podrobně prozkoumán, patřili jeřáb popelavý, moták lužní (*Circus pygargus*) a strnad luční (*Miliaria calandra*). Hranici vybrané oblasti (okres

Hradec Králové, koordináty středu oblasti 50°16'N 15°31'E, kvadráty 5659, 5757, 5758, 5759, 5858, 5859, nadmořská výška 230 m) tvořila na severu obec Liskovice, na východě Nechanice, na západě obec Chroustov a na jihu Chlumec nad Cidlinou. Přibližná rozloha území činila 300 km². Během tří dnů byla navštívena většina (14) rybníků, které se zde nacházejí, a dvě pískovny. Podrobnějšímu prozkoumání neušly tři lesní celky (Loučnohorský, Bříšřanský a lesy u Chlumce nad Cidlinou) a část nivy řek Javorky a Cidliny.

Během VVT bylo celkem zjištěno 82 druhů ptáků. K nejvýznamnějším patřili luňák červený (*Milvus milvus*), moták lužní, lžičák pestrý (*Anas clypeata*), husice liščí (*Tadorna tadorna*) a strnad luční. Na šesti vodních plochách se podařilo prokázat výskyt rákosníka velkého (*Acrocephalus arundinaceus*). Na pěti lokalitách se vyskytoval moták pochop (*Circus aeruginosus*) vždy po jednom páru, pouze na Třesickém rybníce jsme jeho početnost odhadli na 4–5 párů. V těsném okolí Třesického rybníka byly 24.5. pozorovány 2 ex. husice liščí a jeden pár čápů černých (*Ciconia nigra*) a luňáků červených. Z dalších zajímavostí stojí za to uvést pozorování jednoho páru lžičáka pestrého (*Anas clypeata*) dne 22.5. na rybníku Temník. Zde bylo ve stejný den pozorováno krmení mladých volavek popelavých v rákosové kolonii přibližně na 10 hnízdech (spočítali jsme jen hnízda viditelná z hráze). Na pískovnách u Kratonoh jsme zaznamenali hojný výskyt kulíka říčního (*Charadrius dubius*) a dvě hnízdní kolonie břehule říční (*Riparia riparia*) o desítkách párů, z nichž jedna byla umístěna na bezpečném místě mimo dosah těžebních strojů a druhá hned vedle ve stěnách již nefungující zatopené pískovny.

Při procházení lesních komplexů byla zkontrolována čtyři hnízda čápa černého. Všechna byla umístěna na dubech a dvě z nich byla obsazená (obec Suchá, 23.5. – pevně sedící samice, Nechanice, 24.5. – dospělý pták s mláděty). Nad lesem u Starých Nechanic byl 23.5. pozorován kroužící 1 ex. včelojeda lesního (*Pernis apivorus*) a v Loučnohorském lese jsme tentýž den zaregistrovali zpěv 11 samců lejska bělokrkého (*Ficedula albicollis*).

V otevřené, převážně zemědělské krajině jsme na pěti místech zaznamenali výskyt čejky chocholaté (*Vanellus vanellus*). Na poli u Chroustova byl 22.5. pozorován jeden pár motáka lužního. Území při řece Cidlině mezi Smidarami a Novým Bydžovem (prozkoumané dne 23.5.) nepřineslo téměř žádné zajímavější pozorování. V remízcích a stromořadích jsme zjistili přítomnost ůhýka obecného (*Lanius collurio*), ve větších skupinách stromů žluvy hajní (*Oriolus oriolus*) a slavíka obecného (*Luscinia megarhynchos*). Na přeletu jsme zastihli 1 ex. jestřába lesního (*Accipiter gentilis*) a pozorovali 1 ex. lovičího čápa bílého (*Ciconia ciconia*). Jinak šlo o intenzivně obhospodařovanou krajinu, pro ptáky málo atraktivní. V areálu golfového klubu kolem zámku v Myštětvi byl 22.5. na nově připravovaných plochách hřiště pozorován kulík říční a dva zpívající samci strnada lučního.

Ze zajímavých pozorování z biotopu lidských sídel lze uvést pouze výskyt kavky obecné (*Corvus monedula*) ve Skřivanech a obsazené hnízdo čápa bílého (*Ciconia ciconia*) s mláděty v Nechanicích.

K neúspěchům letošního ročníku rozhodně patří velmi nízká účast. Příčinou byl zřejmě nezáměr o méně atraktivní oblasti, které jsou však nedílnou součástí naší přírody a mohou skýtat místa významná pro ptáky. Ze tří cílových druhů se podařilo prokázat výskyt dvou z nich – motáka lužního a strnada lučního.

U motáka lužního se jednalo o možné nové hnízdiště. Lokalita strnada lučního byla značně neobvyklá. Šlo o golfové hřiště, překvapivě jediné místo, kde byl strnad luční pozorován, neboť v širším okolí se tento druh v posledních letech rozšiřuje. Jeřába popelavého se pozorovat nepodařilo, nebyl pozorován ani na rybníku Temník. Co se týče ostatních druhů, za úspěch lze považovat vysoký počet sedmi zaznamenaných druhů dravců, z nichž pět se řadí mezi zvláště chráněné. Zejména luňák červený a moták lužní představují zranitelné druhy a v dalších letech by jim měla být věnována zvýšená pozornost. To se týká i čápa černého, který se stal dalším překvapením VVT. Malý význam pro hnízdící ptáky měla říční niva Javoroky a Cidlíny. Ptáci se zde koncentrovali do neobdělávaných a neudržovaných ploch, které jsme našli pouze na pár místech. Jinak se jednalo o intenzivně obhospodařovanou krajinu.

Závěrem bych chtěl poděkovat všem účastníkům 15. ročníku VVT. Doufáme, že se tato akce, mezi ostatními pobočkami ojedinelá, bude v příštích letech těšit vysoké účasti.

Souhrn

Ve dnech 22.–24. května 2008 proběhl 15. ročník Výzkumného vzdělávacího tábora VČP ČSO na Novobydžovsku. Jedná se převážně o zemědělskou krajinu s izolovanými rybníky a rozsáhlými porosty listnatých lesů. Akce se zúčastnilo sedm ornitologů. Celkem bylo pozorováno 82 druhů ptáků, z toho 25 zvláště chráněných. Během akce byla zkontrolována čtyři hnízda čápa černého (*Ciconia nigra*). Dvě z nich byla obsazená. Mezi další zajímavá pozorování patří jeden pár luňáka červeného (*Milvus milvus*), jeden pár motáka lužního (*Circus pygargus*), jeden pár lžičáka pestrého (*Anas clypeata*) a dva zpívající samci strnada lučního (*Emberiza calandra*).

Summary

From 22 to 24 May 2008 the 15th annual research education camp of the East Bohemian Branch of the Czech Society for Ornithology (VČP ČSO) took place in the Nový Bydžov area (central coordinates 50°16'N 15°31'E, grid nos. 5659, 5757, 5758, 5759, 5858, 5859, 230 m a.s.l.). The landscape is agricultural with isolated ponds and large tracts of broadleaf forest. Seven ornithologists took part. Eighty-two species were observed of which 25 were protected. During the weekend activities four Black Stork (*Ciconia nigra*) nests were inspected. Two of them were occupied. Noteworthy observations included one pair of Red Kites (*Milvus milvus*), one pair of Montague's Harriers (*Circus pygargus*), one pair of Shovellers (*Anas clypeata*), and two male Corn Buntings (*Emberiza calandra*) singing.

Literatura

- ČERNÝ M. 1993: Závěry z průběhu nultého ročníku VVT na Králickém Sněžníku. *Zpravidaj Východočeské pobočky České společnosti ornitologické* 10: 10–17.
- KADAVA L. 2007: Vývoj avifauny Třesického rybníka 1960–2006. *Panurus* 16: 37–54
- ŠOLTYS V. & HŮLKA P.: Hnízdění volavky popelavé (*Ardea cinerea* L.) v rákosinách na Jičínsku. *Panurus* 15: 95–98.

Tab. 1: Seznam zjištěných druhů v průběhu VVT 2008 na Novobydžovsku v termínu 22.–24.5.2008.

Tab. 1: List of species observed during the Research Education Camp (VVT) 2008 in the Nový Bydžov area, 22–24 May 2008.

Řád / Order	Zjištěné druhy / Observed species
Potápky (Podicipediformes)	potápka roháč (<i>Podiceps cristatus</i>), potápka malá (<i>Tachybaptus ruficollis</i>)
Brodiví (Ciconiiformes)	volavka popelavá (<i>Ardea cinerea</i>), čap bílý (<i>Ciconia ciconia</i>), čap černý (<i>Ciconia nigra</i>)
Vrubozobí (Anseriformes)	labuť velká (<i>Cygnus olor</i>), husice liščí (<i>Tadorna tadorna</i>), kachna divoká (<i>Anas platyrhynchos</i>), kopřivka obecná (<i>Anas strepera</i>), lžičák pestrý (<i>Anas clypeata</i>), polák velký (<i>Aythya ferina</i>), polák chocholačka (<i>Aythya fuligula</i>)
Dravci (Accipitriformes)	luňák červený (<i>Milvus milvus</i>), moták pochop (<i>Circus aeruginosus</i>), moták lužní (<i>C. pygargus</i>), káně lesní (<i>Buteo buteo</i>), včelojed lesní (<i>Pernis apivorus</i>), jestřáb lesní (<i>Accipiter gentilis</i>), poštolka obecná (<i>Falco tinnunculus</i>)
Hrabaví (Galliformes)	koroptev polní (<i>Perdix perdix</i>)
Krátkokřídlí (Gruiformes)	slípka zelenonohá (<i>Gallinula chloropus</i>), lyska černá (<i>Fulica atra</i>)
Dlouhokřídlí (Charadriiformes)	čejka chocholatá (<i>Vanellus vanellus</i>), kulík říční (<i>Charadrius dubius</i>), racek chechtavý (<i>Larus ridibundus</i>)
Měkkozobí (Columbiformes)	holub hřivnác (<i>Columba palumbus</i>), holub domácí (<i>Columba livia f. domestica</i>), hrdlička zahradní (<i>Streptopelia decaocto</i>), hrdlička divoká (<i>Streptopelia turtur</i>)
Kukačky (Cuculiformes)	kukačka obecná (<i>Cuculus canorus</i>)
Svišťouní (Apodiformes)	rorýs obecný (<i>Apus apus</i>)
Srostloprstí (Coraciiformes)	ledňáček říční (<i>Alcedo atthis</i>)
Šplhavci (Piciformes)	strakapoud velký (<i>Dendrocopos major</i>)
Pěvci (Passeriformes)	skřivan polní (<i>Alauda arvensis</i>), břehule říční (<i>Riparia riparia</i>), vlaštovka obecná (<i>Hirundo rustica</i>), jiříčka obecná (<i>Delichon urbica</i>), linduška lesní (<i>Anthus trivialis</i>), konipas bílý (<i>Motacilla alba</i>), konipas horský (<i>M. cinerea</i>), střízlík obecný (<i>Troglodytes troglodytes</i>), červenka obecná (<i>Erithacus rubecula</i>), slavík obecný (<i>Luscinia megarhynchos</i>), rehek domácí (<i>Phoenicurus ochrorus</i>), drozd zpěvný (<i>Turdus philomelos</i>), drozd brávník (<i>T. viscivorus</i>), kos černý (<i>T. merula</i>), pěnice slavíková (<i>Sylvia borin</i>), pěnice černohlavá (<i>S. atricapilla</i>), pěnice pokřovní (<i>S. curruca</i>), pěnice hnědokřídlá (<i>S. communis</i>), sedmihlásek hajní (<i>Hippolais icterina</i>), rákosník obecný (<i>Acrocephalus scirpaceus</i>), rákosník zpěvný (<i>A. palustris</i>), rákosník velký (<i>A. arundinaceus</i>), rákosník proužkovaný (<i>A. schoenobaenus</i>), cvrčilka zelená (<i>Locustella naevia</i>), cvrčilka říční (<i>L. fluviatilis</i>), budníček menší (<i>Phylloscopus collybita</i>), budníček lesní (<i>P. sibilatrix</i>), lejsek šedý (<i>Muscicapa striata</i>), lejsek černohlavý (<i>Ficedula hypoleucos</i>), lejsek bělokrký (<i>F. albicollis</i>), sýkora koňadra (<i>Parus major</i>), sýkora modřínka (<i>P. caeruleus</i>), sýkora uhelníček (<i>P. ater</i>), mlynářik dlouhoocasý (<i>Aegithalos caudatus</i>), brhlík lesní (<i>Sitta europaea</i>), šoupálek dlouhoprstý (<i>Certhia familiaris</i>), šoupálek krátkoprstý (<i>C. brachydactyla</i>), tuňák obecný (<i>Lanius collurio</i>), žluva hajní (<i>Oriolus oriolus</i>), špaček obecný (<i>Sturnus vulgaris</i>), kavka obecná (<i>Corvus monedula</i>), vrána šedá (<i>C. cornix</i>), krkavec velký (<i>C. corax</i>), vrabec domácí (<i>Passer domesticus</i>), pěnkava obecná (<i>Fringilla coelebs</i>), stehlík obecný (<i>Carduelis carduelis</i>), dlask tlustozobý (<i>Coccothraustes coccothraustes</i>), strnad obecný (<i>Emberiza citrinella</i>), strnad luční (<i>Miliaria calandra</i>)